



OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 – Uudistukset

Osa 1: Tausta ja uudistukset



Määräys uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista

- Opetushallitus antoi määräyksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista helmikuussa 2022
- Perusteet on uudistettu vastaamaan joulukuussa 2021 hyväksytyjä muutoksia varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvatussuunnitelmat

HUOM!
Kuvan käyttöoikeudesta
tulee neuvotella
Opetushallituksen kanssa

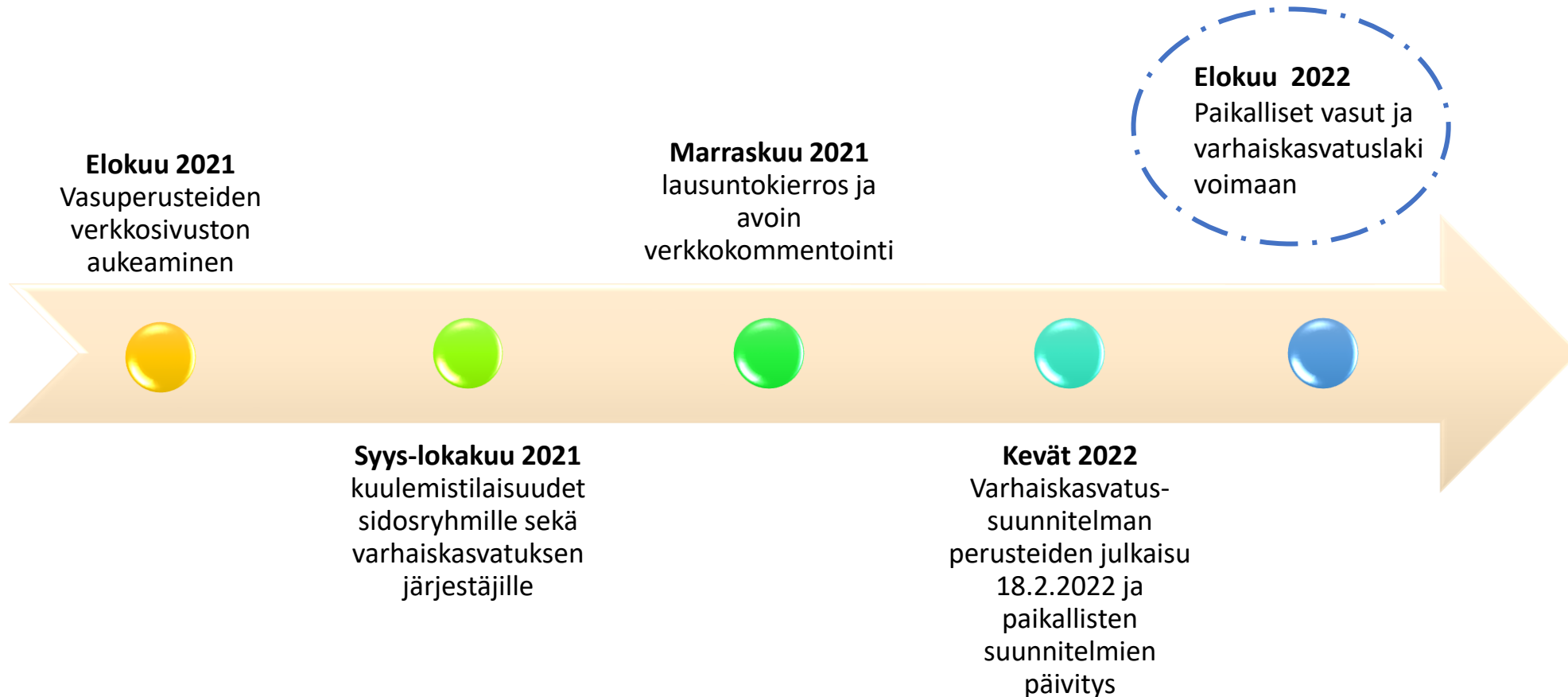


Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on määräys, jota tulee noudattaa kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa
- Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatus-suunnitelmat
- Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee kunnan hankkimaa muuta varhaiskasvatusta ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa

(Varhaiskasvatuslaki 15-26 §)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden päivitysprosessi 2022



Muutokset varhaiskasvatuslakiin

- Lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen (15 a §)
 - Tuen tasot
- Lapsen tuen toteutus (15 b §)
 - Tuen muodot (toimenpiteet)
- Lapselle annettavat tukipalvelut (15 c §)
- Tuen tarpeen arviointi (15 d §)
- Päätös tuesta ja tukipalveluista (15 e §)
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (23 §)
- Täsmennyksiä henkilöstön mitoitukseen (35 ja 38 §)

Pohdittavaksi paikallisella yksikkö-/tiimitasolla

1. Miten **inkluusio** määrittyy varhaiskasvatuksessa? Miten inkluusio näkyy yksikön ja lapsiryhmän toiminnassa?
2. Tuen kolmitasoisuus: Mitä **yleinen** tuki varhaiskasvatuksessa tarkoittaa?
3. Tuen kolmitasoisuus: Mitä **tehostettu** tuki varhaiskasvatuksessa tarkoittaa?
4. Tuen kolmitasoisuus: Mitä **erityinen** tuki varhaiskasvatuksessa tarkoittaa?
5. Millaisia huomioita nostaisit esiin liittyen **pedagogisiin, rakenteellisiin** ja **hoidollisiin** järjestelyihin?
6. Millaiset järjestelyt tukevat lapsen hyvinvointia varhaiskasvatuksessa? Millaista monialaista yhteistyötä tarvitaan?
7. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma: Millaisia huomioita **lapsen vasuun** liittyen nostaisit esiin?
8. Muut huomiot varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa: Millaisia huomioita tai muutostarpeita vasuperusteista nousee esiin?

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteiden-paivitys-2021>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden päivitys 2021-2022

Ajutus ja tutkinnot | Varhaiskasvatus | Opetussuunnitelmä

Tällä sivulla:

- Perusteiden keskeiset muutokset >
- Päivityksen ajataulu >
- Kuulemis- ja keskustelutapaused >
- Lausuntokierros >
- Perusteiden julkaisu >
- Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelmatyö >
- Viestintä perusteistä >
- Materiaali >
- Webinaarit liittyen uudistukseen >
- Yhteyshenkilöt >

Jaa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022 päivitys on käynnistynyt varhaiskasvatustalain tulevien muutosten vuoksi. Pääsääntöisesti muutokset liittyvät lapsen kehityksen ja oppimisen tuen asioihin. Perusteistä päivityksen aikana tarkastelemme varhaiskasvatussuunnitelman perusteita kokonaisuudessaan.



Lausuntokierroksesta

- Opetushallitus pyysi julkista palautetta varhaiskasvatussuunnitelman perusteluonnoksesta 11.-25.11.2021.
- Palautetta pyydettiin lausuntopalvelu.fi sivustolla.
- Lausuntopyyntö oli kaikille kiinnostuneille avoin, kohdennettuna palautetta pyydettiin erityyppisiltä kunnilta, yliopistoilta ja useilta asiantuntijajärjestöiltä.
- Palautetta antoi 64 eri tahoa. Lausuntopalvelussa annettiin 53 lausuntoa suomeksi ja 7 lausuntoa ruotsiksi. 4 lausuntoa annettiin sähköpostilla.
- 2 kpl jätetyistä lausunnoista katsomuskasvatuksen ohjeeseen
- Saatu lausuntopalaute oli monipuolista ja sisälsi tärkeitä havaintoja, joita on käytetty perusteluonnoksen viimeistelyssä.

Huomioita lausunnoista

- Palautetta ja kommentteja tuli kautta vasuperusteiden mm. ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, eniten kuitenkin lukuun viisi
- Luku viisi, tuen asiat – kehitysehdotuksia mm. tuen tasoihin ja tuen muotoihin mutta toisaalta palautteessa oltiin myös tyytyväisiä mm. kirjauksista lapsen oikeudesta saada tukea sekä konkretiaan
- Inklusio – pääsääntöisesti oltiin tyytyväisiä määrittelyyn
- Lapsen vasuun liittyen – päivitystä toivottiin mallilomakkeeseen ja ohjeistukseen
- Monilukutaito ja tv-t-asiat- useissa lausunnoissa muutos digitaaliseksi osaamiseksi sekä näiden eriyttäminen koettiin hyväksi ratkaisuksi

Toimeenpanon tuki

- Webinaarit käynnistyvät helmikuussa 2022
 - Webinaarit suomeksi ja ruotsiksi, myöhemmin yksi englanniksi
 - Tallenne OPH:n verkkosivuille
- ePerusteet-palvelu – paikallinen työkalu tulossa
- Vasuperusteiden käännökset: englantia ja saamen kielet
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman mallilomakkeen ja ohjeistuksen päivitys alkaa
- Tukimateriaalin valmistelu on alkanut jo syyskauden -21 puolella

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laadintaprosessi

- Normiperustaisuus
- Tietoperustaisuus

Yhteinen näkemys

- Tulevaisuusorientaatio
- Yhdessä tekeminen, vuorovaikutus
- Erilaisten näkemysten kuuleminen ja arvostaminen

Sitoutuminen

Kun paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia laaditaan

Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

**Keskeiset muutokset ja
uudistuneet käsitteet
luvuissa 1-4 ja 6-7**



Muutoksista vasuperusteissa

- Valmistelussa on huomioitu kuulemisten ja lausuntojen lisäksi myös aiemmista perusteista saatuja palautteita.
- Uudistuksessa perusteiden käsitteet, lähdeviitteet sekä sisältö on päivitetty lain mukaisesti.
- Lisäksi tekstin oikeakielisyyttä on korjattu.
- Uudistuksia tehty kautta perusteiden, erityisesti lukuun viisi.

Uudistuvat käsitteet (Opetushallitus)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022
Inklusio ja inklusioperiaate	Inklusio ja inklusiiviset periaatteet
Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	Digitaalinen osaaminen
Suomalainen kulttuuriperintö	Moninainen kulttuuriperintö
Eheyttävä pedagoginen toiminta	Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta
Käsityöllinen toiminta	Käsityöllinen ilmaisu
Pehmeät ja kovat materiaalit ja niiden työtavat	Teknisen työn ja tekstiilityön työtavat
-	Varhaiskasvatuksen opetuskieli
Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki	Lapsen tuki
-	Tuen tasot; yleinen, tehostettu, erityinen
Pedagogiset, rakenteelliset ja hyvinvointia tukevat muut järjestelyt	Tuen muodot; pedagogiset, rakenteelliset, hoidolliset
-	Tukipalvelut
-	Hallintopäätös

Inkluusio periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella

- Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista **inklusiivisten periaatteiden mukaisesti**. (Varhaiskasvatuslaki)
 - Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys.
- Inklusiivisuus on käsitteenä **laaja** ja se tulee nähdä **kaikkia lapsia** koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella.
- Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5.

Inkluusio toimintakulttuurissa 1/2

- **Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus**, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.
- Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää **lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin**. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan **sopivia oppimisen haasteita**, ja heille turvataan **tarvittava tuki** (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inkluusio toimintakulttuurissa 2/2

- Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on **laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin.**
- Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion **johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.**
- Paikallisesti päätettävä asia: kuvataan inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen

Inkluusio oppimisympäristöissä

- Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, **inklusiivinen**, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö.
- Lasten **saatavilla ja käytössä** tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet.

Inkluusio leikissä

- Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota **kaikille** lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin.
- Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset **inklusiivisten periaatteiden mukaisesti**, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti.
- **Paikallisesti päätettävä asia:** kuvataan käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti

Inkluusio lapsen tuen näkökulmasta

- Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä.
- Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena **inklusiivisten periaatteiden mukaisesti**. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin.
- Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti.
- Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.
- Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Luku 1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat 1/2

- Luku 1 täsmennyksiä inklusion ja lapsen tuen näkökulmasta
- 1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma: yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma lisätty - tällä hetkellä suositus
- 1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivittynyt lapsen tukeen sekä tuen vaikuttavuuteen ja arviointiin liittyen

Luku 1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat 2/2

- Perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa
- Tiedonsiirron osalta ei muutoksia
- Paikallisesti päätettävät asiat:
 - Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden kanssa tehtävä yhteistyö lisätty
 - tukeen liittyvien hallintopäätösten laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta

Tiedonsiirto

- Huoltajaa tulee informoida etukäteen mihin heiltä saatuja tietoja käytetään ja missä tilanteissa tietoja siirretään ja miksi
- Lapsen vasussa on kyse henkilökohtaisista tiedoista
 - asiakirjan suojaaminen
- Varhaiskasvatuksen/esiopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirretään
- Pääsääntöisesti huoltajan suostumus tiedonsiirtoon paitsi, kun kyseessä on lakisääteinen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelulle tai poliisille
- **OPH:n työn tueksi materiaali:** Salassapito ja tietosuoja varhaiskasvatuksessa

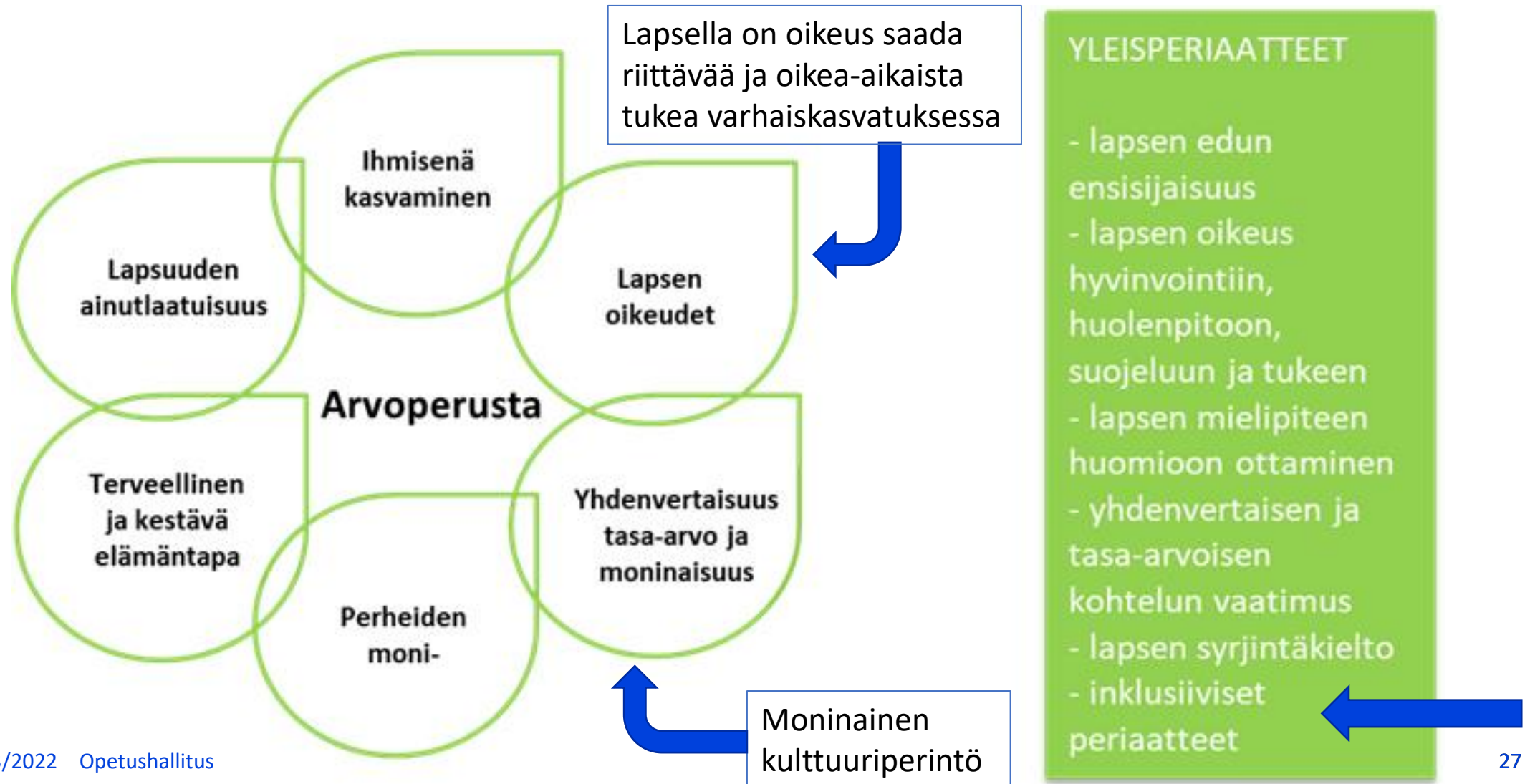
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/salassapito-ja-tietosuoja-varhaiskasvatuksessa>

Varhaiskasvatusta koskevat yleislait, julkisuuslaki (621/1999) ja henkilötietolaki (523/1999)
Sovelletaan lakia sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

LUKU 2 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

- Luvut 2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet, 2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot, 2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua, 2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus
 - Täsmennyksiä tuen ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan roolin osalta
 - Varhaiskasvatuslain (3 §) tavoitteet
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;

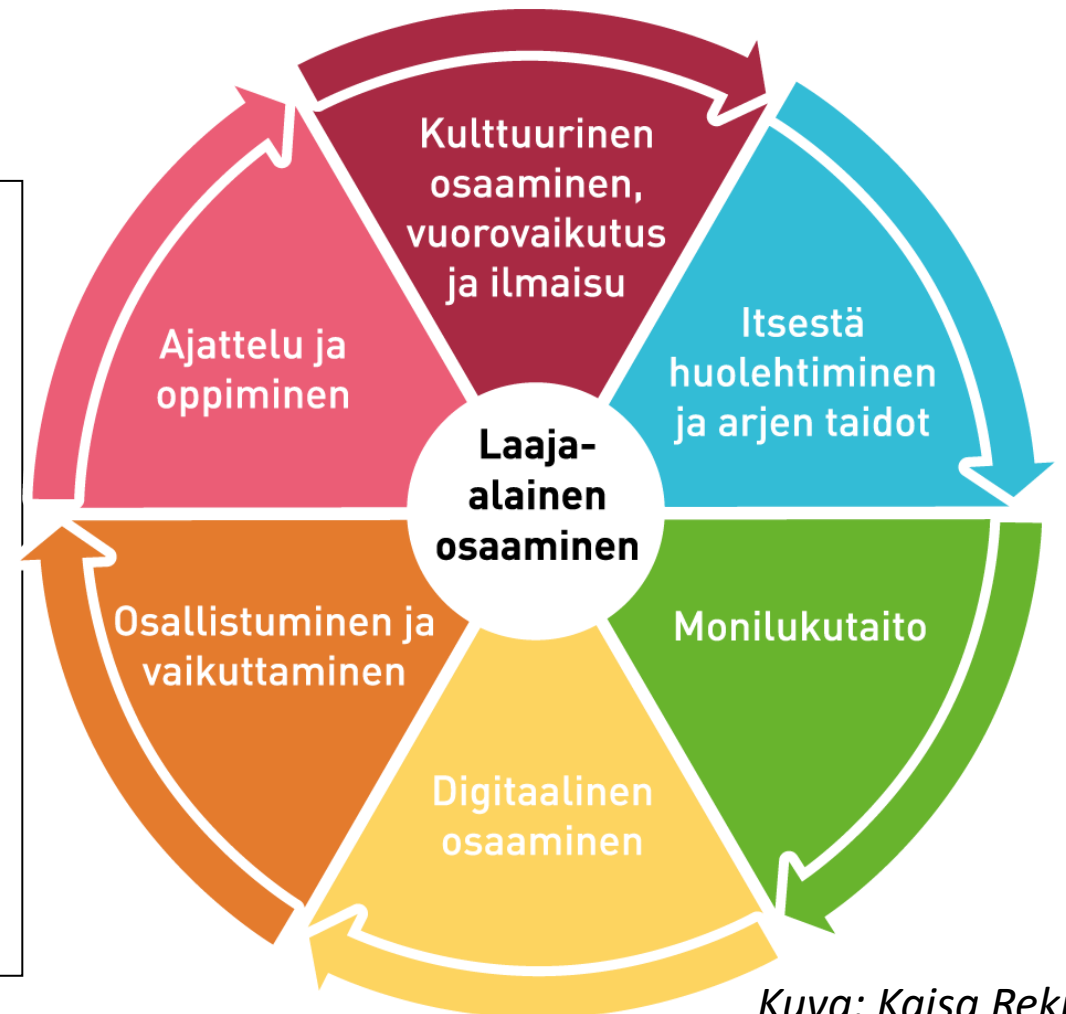
Luku 2.4 Varhaiskasvatuksen arvoperusta



Luku 2.7 Laaja-alainen osaaminen varhaiskasvatuksessa

HUOM!
Kuvan käyttöoikeudesta
tulee neuvotella
Opetushallituksen kanssa

- **Kuusi** osa-alueetta
- Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostama kokonaisuutta
- Siihen kuuluu myös kyky käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla



Kuva: Kaisa Rekinen

Monilukutaito

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä

MIKSI?

- Keskeinen merkitys lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa
- Edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa

Digitaalinen osaaminen

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta

MIKSI?

- Osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa.
- Tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa.
- Edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa.

Monilukutaito

MITÄ?

Erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja.
Perustana laaja tekstikäsitys.

Sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito

Liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin

MITEN?

- Nimetään asioita ja esineitä yhdessä lasten kanssa
- Lapselle opetetaan valmiuksia ymmärtää moninaista tekstimaailmaa esimerkiksi digitaaliset ympäristöt, mainokset, emojiit ja sosiaalinen media
- Tarvitaan aikuisen mallia, rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja
- Innostetaan lapsia tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa ympäristöissä

Digitaalinen osaaminen

MITÄ?

Tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä

Digitaalisten ympäristöjen monipuolinen, vastuullinen ja turvallinen käyttö

MITEN?

- Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa
- Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa.

Luku 3 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri 1/2

- Inklusiota tarkennettu toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen näkökulmasta
- Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus
 - Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään **moninaista** kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta.
 - Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa **kulttuureista ja katsomuksista** sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan
- Oppimisympäristöissä tieto- ja viestintäteknologia on korvattu digitaalisuudella
 - Varhaiskasvatuksessa käytetään **digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä** tarkoituksenmukaisella tavalla.

Luku 3 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri 2/2

- 3.3 Yhteistyö: otsikkotasolla Monialainen yhteistyö on muutettu muotoon **Yhteistyö eri tahojen kanssa**
- Varhaiskasvatuksen **yhteistyötahoja** laajennettu koskemaan kaikkia katsomusyhteisöjä ml. seurakunnat
- Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä **kuntien välinen yhteistyö** ja sen kehittäminen on tärkeää.
- **Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.**

Luku 4 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

- Luku 4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys
 - Kuvio 1 päivitetty, johon on lisätty lapsen **tuki** sekä päivitettyt laaja-alaisen osaamisen osa-alueet (6 osa-alueetta)
- Luku 4.2 Pedagoginen dokumentointi
 - Osa lapsen tuen arviointia
 - Vahvistettu toimintakulttuurin näkökulmaa.
- Luku 4.3 ja 4.4 täsmennyksiä digitaalisen osaamisen näkökulmasta

Kuvio 1. Pedagogisen toiminnan viitekehys



HUOM!
Kuvan käyttöoikeudesta tulee neuvotella Opetushallituksen kanssa

Kuva: Kaisa Rekinen

Kielten rikas maailma

HUOM!
Kuvan käyttöoikeudesta
tulee neuvotella
Opetushallituksen kanssa

- Lisäys: Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen **opetuskielen** taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.
- Lisäksi kuvio 2 päivitetty: Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutus-
taidot

Kielen
ymmärtämisen
taidot

Puheen
tuottamisen
taidot

Kielen
käyttötaidot

Kielellinen
muisti ja
sanavaranto

Kieli-
tietoisuus

KEHITTYVÄT KIELELLISET IDENTITEETIT

Ilmaisun monet muodot – käsityöllinen ilmaisu

- Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen, **käsityöllisen**, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön.
- Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien **käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen** avulla.
- Näitä **työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu.**
- **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät.
- Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Minä ja meidän yhteisömme

- Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset.
- **Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta.**
- Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä.
- Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänkysymyksiä.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

- Lisäys ympäristökasvatukseen
 - On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.
- Teknologiakasvatuksen osuutta vahvistettu
 - Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja **ja muita arjen teknologisia ratkaisuja**, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

- Lisäys terveys ja turvallisuus -kohtaan
 - Lasten ikätasoisista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti.

Luku 4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia 1/2

- Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä.
- Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti **ja pedagogisesti suunniteltuna** kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien.
- Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä **erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa**.
- Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla.

Luku 4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia 2/2

- Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen.
- **Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5).**
- Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä.
- Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.
- Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Luvut 6 Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus ja 7 Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

- Ei muutoksia lukuun 6
- Luvussa 7 korostetaan arviointia lapsen tuen näkökulmasta
 - Lapsen tuen toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.
 - **Paikallisesti päätettävä asia:** lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa.